

**МИНИСТЕРСТВО ПРОСВЕЩЕНИЯ РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ
МОБУ НШ-ДС д.Кутаново муниципального района Бурзянский район**

Республики Башкортостан

МКУ Бурзянский РОО

МОБУ НШ-ДС д. Кутаново

РАССМОТРЕНО

на заседании
педагогического совета

Протокол № 3
от «29» августа 2025 г.

УТВЕРЖДЕНО

Директор

Гадельшина Г.Р.
Приказ № 84
от «29» августа 2025 г.

РАБОЧАЯ ПРОГРАММА

учебного предмета «Әзәби укыу»

для обучающихся III класса

д.Кутаново2025

1. Аңлатма языу

Әзәби укыу – башланғыс белем биреү зат өй предметтардың береһе. Укыу – телмәр әшмәкәрлегенә бер төрө.

Укыу дәрестәренә максаттары;

- укыусыларҙа аңлы, йүгерек, тасуири укыу күнекмәләре булдырыу, үз аллы укыу тәҗрибәһен формалаштырыу, телмәр әшмәкәрлегенә бар төрҙәрән камиллаштырыу.

- текст һәм китап менән әшләү оҫталығын тәрбиәләү, башланғыс кластарҙа укыусыларҙа китап укырға ынтылыш твузырыу, уларҙы дөрөс итеп китап һайларға, әзәби әсәрҙәрҙе анализларға өйрәтеү.

- һүз сәнғәте дөрөс мәнәсәбәт формалаштырыу, әзәби текстар аша укыусылардың әхлаки тәҗрибәһен байытыу, ижади һәләттәрән үстәреү. Программа материалы түбәндәге укыу әсбаптары нигеҙендә тормошқа ашырыла:

- «Әзәби укыу» дәреслеге, ике кисәктән (автор Ф.Ш.Сынбулатова, Г.Ә.Вәлиева),

- «Әзәби укыу» дәреслегенә әш дәфтәре, ике кисәктән (автор Ф.Ш.Сынбулатова, Г.Ә.Вәлиева),

- Комплекслы предмет-ара тикшәреү әштәре (автор Ф.Ш.Сынбулатова һ.б.). Бында укыу йылы аҙағында укыусылардың предмет һәм метапредмет өлкәһендәге белемдәрән тикшәреү максатында контроль әш материалдары тәкдим ителә.

Укытыу башкорт телендә ойошторолған мәктәптәргә тәкдим ителгән был укыу программаһы Рәсәй Федерацияһының дөйөм белем биреү буйынса икенсе быуын дәүләт стандарттары талаптарына, милли мәктәптәр өсөн әшкәртелгән укыу планына таянып королдо. 3-сө класс. «Әзәби укыу», бөтәһе 34 сәғәт, (34 азна, азнаһына 1 сәғәт).

2. Предметын планлаштырылған һөҙөмтәләре

Укыусыларҙа формалаштырылған түбәндәге сифаттар әзәби укыу предметын өйрәнәүҙең **шәхси һөҙөмтәләре** булып тора;

- Тыуған илгә, уның теленә, мәҙәниәтенә, тарихына һөйөү һәм хөрмәт

- Төрлө ситуацияларҙа йәштәштәре һәм ололар менән хезмәттәшлек күнекмәһе, конфликтлы һәм бәхәсле ситуацияларҙан сығыу юлын белеү

- Әсәрҙәге геройҙардың кылыктарына дөрөс баһа биреү

- хислелек, әзендең хис-тойғоларыңды аңлай һәм билдәләй белеү

-башка кешеләрзең хис –тойғоларын аңлай һәм билдәләй белең, уртаклаша алыу
-матурлык тойғоһо- тәбиғәт матурлығын күрә белеү, йәнле тәбиғәткә һәксыл караш
-нәфис һүззең матурлығын тоя белеү, үзеңдең телмәреңде камиллаштырыуға ынтылыу
-ғаилә киммәттәрен аңлау, үзеңдең яқындарыңа карата ихтирам, рәхмәт, яуаплылык тойғолары
-текст авторы менән диалог короуға кызыкһыныу, укыуға ихтыяж
-үзеңдең һәм әйләнә-тирәңдәге кешеләрзең кылыктарына дөрөс баһа биреү
-мораль тәртип кағизәләрен көйләүсә этик тойғолар-намыслана, ояла белеү, ғәйебеңде танып, ғәфү үтенеү.
Әзәби әсәрзең текстары, уларға бирелгән һораузар һәм эштәр, һөзөмтәле укыу технологияһы был
һөзөмтәләргә ирешеү сараһы булып тора.

Әзәби укыу предметының дөйөм (метапредмет)һөзөмтәләре булып, универсаль укыу эшмәкәрлеген (УУЭ)
формалаштырыу тора

Әзәби укыу курсының **предметһөзөмтәләре**булып түбәндәге күнекмәләрзең формалашыуы тора;
-әзәбиәттең дөйөм һәм милли мәҙәниәттә сағылдырыусы күренеш булып, әхлаки киммәттәрзе,
традицияларҙы һаҡлау һәм быуындан быуынға өткөрөү сараһы икәнлеген аңлау
-укыуҙың шәхси үсеш өсөн һәм иәтәң аңлау, Тыуған ил һәм уның кешеләре, тирә-як донъя тураһында хәбәрзең булып
-укытыусы, укыусылар башкарыу ндә текстарҙы тыңлап кабул итә белеү
-аңлап, дөрөс, тасуири итеп кысҡырып укыу
-текстың исеменә, авторҙың фамилияһына, иллюстрацияларға, терәк һүззеңгә карапуның өкмәткә һәм күҙзаллау
-таныш булмаған текстты өтәң укыу, һүзлеккә һәм өткәрә белеү
-тексты өлөштәргә бүлөү, ябай план төҙөү
-текстың төп фекерен үзәлләп билдәләй белеү
-тексттан геройҙы кылыкһырлаусы материалды таба белеү
-тексты тулыһынса һәм һайланма һөйләй белеү
-геройға кылыкһырама бирә белеү
-телдән һәм язма һүрәтләй белеү
-укыу барышында картиналарҙы күҙ алдына килтереп һөйләй белеү
-укылғанға карата үзеңдең мөнәсәбәтеңдә белдереү, нимәнең ни өсөн окшағанын аңлата алыу
-асыкланған билдәләре буйынса әсәрзең хикәйә, повесть, пьеса жанрҙарына бүлә белеү
-проза әсәренә геройҙы, авторҙы һәм һөйләүсәне айыра белеү
-нәфис әзәбиәттә сағыштырыу зарҙы, эпитеттарҙы, йәнләндереү зарҙы күрә белеү

-укылған әсәрзәрзә авторзы, геройзарзы һәм әсәрзең исемен дөрөс атау

Метапредмет һөзөмтәләре

Көйләүсә УУЭ (регулятивные УУЭ)

-дәрестең темаһын һәм максатын үз аллы әйтә белеү

-укытыусы менән берлектә укыу проблемаһын сисеүзең планын төзөү

-куйылған максатка ирешеү өсөн планды тормошка ашырыу, кәрәк осракта үзеңдең эшмәкәрлегеңә төзәтмәләр индереү

-укытыусы менән берлектә баһалау критерийзарын билдәләү һәм шуға ярашлы үзеңдең һәм иптәштәреңдең эшенә баһа бирә белеү

Һөзөмтәле укыу технологияһы һәм укыузағы уңыштарын баһалау технологияһы универсаль укыу эшмәкәрлеген формалаштырыу саралары булып тора

Танып белеү УУЭ(познавательные УУД)

-текстағы мәғлүмәттең бөтөн төрзәрен дә иҫәпкә алыу

-укыу төрзәрен максатка ярашлы файзаланыу, текст менән танышыу өсөн укыу, күз йүгертеп укып сығыу, мәғлүмәт алыу өсөн укыу ентекләп укыу

-төрлө формала бирелгән мәғлүмәтте таба белеү(тотош текст, иллюстрация, схема, таблица)

-мәғлүмәтте бер форманан икенсе формаға үзгәртә белеү(план, схема, таблица төзөү)

-һүзлектәр, белешмә материал менән файзалана белеү

-анализлай һәм синтезлай белеү

-сәбәп-һөзөмтә бәйләнештәрен урынлаштыра белеү

-фекерләй белеү

Дәрәслектең текстары һәм уның методик аппараты, һөзөмтәле укыу технологияһы танып-белеү УУЭ үстереү саралары булып тора

Коммуникатив УУЭ (коммуникативные УУД)

-телмәр ситуацияһына ярашлы үзеңдең фекереңде телдән әйтеү һәм язма формала бирә белеү

-телмәр сараларын төрлө коммуникатив мәсьәләләрзе сисеүзә дөрөс кулланыу, телмәрзең диалогик һәм монологик формаларын якшы белеү

-үзеңдең фекереңде нигезләй белеү һәм дөрөс итеп башкаларға еткерә алыу

-башкаларзы ла ишетә һәм тыңлай белеү, уларзың караштарын аңларға тырышыу, кәрәк булғанда үзеңдеңкарашыңды үзгәртә алыу

-дөйөм эшмәкәрлек барышында карар кабул итә белеү

-һораузар бирә белеү

3. Укыу предметының йөкмәткеһе.

Телмәр һәм укыу эшмәкәрлегенң төрҙәре.

Тыңлау һәм аңлау.

Телдән һөйләнгән телмәрҙе (әңгәмәсенң мәғлүмәтен, һәр төрлө текстарҙы укыу) тыңлау кабул итеү.

Мәғлүмәтте тыңлау мәғәнәһенә төшөнә барыу: укыусы һөйләмде тыңлай. Һөйләүсенң фекер ебенә төшөнә, телмәр аша уның мөнәсәбәтен, мәғәнә бизәктәрен билдәләй, йөкмәткеһенә карап үз яуабын әзерләй, кылығын, тәртибен планлаштыра; укылған фәнни-мәғлүмәти, әзәби әсәрҙәр буйынса һорау биреү һәм мәғлүмәт алыу күнекмәләре үз аллы айырым ғына формалашмай. Ул һөйләү, языу, укыу күнекмәләре менән аралашып, үрелеп бара.

Кысқырып укыу. Укыу күнекмәһенә өйрәткәндә кысқырып укыу бик зур әһәмиәткә эйә. Кысқырып укыу баланы укырға өйрәтеүҙә мөһим урын тотат, тиз, дөрөс, йүгерек, аңлы һәм тасуири укыу күнекмәләрен барлыкка килтерә. Тксты аңлы үзләштереү аша йүгерек укыу күнекмәләрен булдырыу. Һөйләмдәрҙе, тыныш билдәләренә иғтибар итеп, интонация менән укыу.

Эстән укыу. Һүзәрҙе әйтмәйенсә, күз йөрөтөп, текстың йөкмәткеһен аңлап укыу. Был уёузың тизлеген яҡшырта, балала укыуға карата яуаплылык тойғоһон арттыра, үз аллы укыуңға күнектерә.

Һөйләү- укылған текстты ентекләп һөйләү ул: фрагменттың төп фекрен билдәләү, терәк һәм мөһим Һүзәрҙе кулланыу; эпизодты тулы һөйләү, текстты өлөштәргә бүлеү, һәр бүлектә һәм текска исем биреү, план төзөү күнекмәләре булдырыу.

Диалог төзөү. Диалогтың үзенсәлектәре тураһында төшөнсә биреү ;бирелгән һорауҙы аңлау, уларға яуап биреү ; әңгәмәсене бүлдермәйенсә, итәгәтле формала үзендең фекерендә әйтеп, уҡылған әсәр буйынса фекер алышыуҙа катнашыу.

Монолог. Һөйләү телмәренең бер формаһы тураһында аңлатма биреү.Монологик Һөйләү телмәрендә берәү Һөйләүсә, ә калғандар тыңлаусы ролен башкарыуын аңлатыу.

Төрлө текстар менән эш.

Төрлө төрзәге текстар тураһында тураһында дөйөм мәғлүмәт биреү.Фольклор- халыҡ ижады өлгөләре менән таныштырыу, мәғлүмәт биреү. Таныш булмаған текстарҙың йөкмәткеһен исеменә, һүрәтенә карап алдан фаразлау.

Текстарҙың темаһын, төп фекерен, структураһын билдәләү, тексты мәғәнәүи өлөштәргә бүлөү, уларға исем биреү.

- Белем байрамы

- « Йәйге сәйәхәттәр һәм мажаралар »

Максаттар;педагогик максат-тасуири уҡыу күнекмәһе булдырыу өсөн шарттар тыузырыу; уҡыусыларҙың максаттары- ошо модульде үзләштерәү һөҙөмтәһендә әсәрҙәрҙе тасуири уҡыу күнекмәһенә әйә булыу, уҡылған әсәрҙәрҙең төп йөкмәткеһен Һөйләргә һәм авторҙарын билдәләргә өйрәнеү

- «Көзкөяшыйөзәзәңгәркүктә..»

Максаттар; педагогик максат- тәбиғәткә карата һаҡсыл мөнәсәбәттә нәфис әҙәбиәт һәм фәнни-популяр текстар аша тәрбиәләү өсөн шарттар тыузырыу, уҡыусыларҙың максаты-был модульде үзләштерәү һөҙөмтәһендә шиғырҙарҙы тасуири итеп яттан Һөйләргә өйрәнеү , әсәрҙәрҙең исемен, авторҙарын билдәләргә өйрәнеү « Әзәп төбө- матур ғәзәт »

Максаттар; педагогикмаксат- вакиғаларға, геройҙарҙыңҡылыктарынашәхсибаһабиреү; әсәртекынфайзаланып, үзендеңфекерендәраслауөсөншарттартыузырыу; әҙәбиәташабалаларзаәхлакикиммәттәртәрбиәләү,

укуысыларзың максаты-был модульде үзлөштөрөү һөзөмтәһендә план ярзамында тексты һөйләргә, әсәрҙең өкмәткәһен, төп фекерен билдәләргә өйрөнөү

• «Тәңкә-тәңкә карзаяу»

Максаттар; педагогик максат-балаларҙы һүзсәнғәт һәм ылыҡтырыу, әҙәби – теоретик төшөнсәләргә һәм әсәрҙәрҙе анализлау аша практикаһын тыуғыҙыу өсөн шарттар тыуғыҙыу; укуысыларзың максаты- ошо модульде үзлөштөрөү һөзөмтәһендә текстың исеме, иллюстрациялары һәм әңгәмә, мәғәнәһен асыҡлау, рәссамдың текска төшөргән һүрәте һәм үзгәрештәрен күзаллауҙарын сағыштырырға өйрөнөү

• «Йортон, илем, халкым киләсәгем»

Максаттар; педагогик максат-Рәсәйгә, Башкортостанға һөйлөү, уның үткәне һәм бөгөнгөһөнә кызыкһаныу, Тыуған илгә хеҙмәт итергә әҙер булыу өсөн шарттар тыуғыҙыу; укуысыларзың максаты- ошо модульде үзлөштөрөү һөзөмтәһендә үҙеңдә йәмғияттә, халықтың, илдең, дәүләттәң ағзаһы итеп тойоу, илдең бөгөнгөһөнә һәм киләсәгә өсөн яуаплылыҡ тойғоһо кисерөү, укылған әсәрҙәрҙең авторҙарын билдәләргә өйрөнөү

• «Әкиәт укырға яратам»

Максаттар; педагогик максат-текстың йөктәткәһенә таянып әңгәмә короу, укылғанды йомғаҡлау, текска карата дөйөмлөштөрөүсә һөрауҙар бирөү өсөн шарттар тыуғыҙыу; укуысыларзың максаты-ошо модульде үзлөштөрөү һөзөмтәһендә әкиәттәрҙе тасуири укыу, өзөктәрен дөрөс интонация, темп, тон һәм һөйлөү «Илде иңләп, йәмле яз килә...»

Максаттар; педагогик максат- нәфис әҙәбиәттә сағыштырыуҙарҙы, эпитеттарҙы, йәнләндерөүҙәрҙе күрә белөү өсөн шарттар тыуғыҙыу; укуысыларзың максаты- ошо модульде үзлөштөрөү һөзөмтәһендә тексты өлөштөргә үз аллы бүлөү, исем кушыу, тотош әсәрҙең йәки һәр өлөштөң төп фекерен билдәләргә өйрөнөү

4. Тематик планлаштыруу һәм укыусылар эшмәкәрлегенң төп төрҙәре

№	Дата	Дата Факт .	Сәғ һан ы	Дәрәс теманы	Укыу өсөн материал	Укыусы эшмәкәрлеге	Өй эше		
1	01.09		1	Белем байрамы.	Инешһүз.С.Әлибай “Өсөнсөгә күскәнбәз”. М.Кәрим “Укытыусыма”	Тасуири укыу. Шиғыр ятлау	Укырға, һөйләргә		
1- се бүлек Йәйге сәйәхәттәр һәм мажаралар									
2	08.09		1	Йәйзең йәмле көндәре.	С.Шәрипов. Йәй бит был йәй!	Әсәрзеңлап, шымаукыу, ялтураһындаәңгәмәкороу		Йәй тураһында һөйләргә	
3	15.09		1	Айырылғанды айыу ашар	Н.Мусин «Бүленгән – бөлөр	Хикәйәнетото шукуп, йөкмәткеһенүзләштерерү		Укырға, һөйләргә	
4	22.09		1	Изгелек менән кеше күркәм.	Ф.Туғызбаева«Сәскәтеленбеле үсеСәлим»	йөкмәткеһен үзләштерергә, шыма укыу		Сәлим тураһында язырға	
5	29.09		1	Ғәйебеңде таныу- ярты төзәлеү	Х.Хәйретдинов «Баһыу һаксылары.”	Һорауға яуап		Малайзарға характеристика	
2- се бүлек Көз қояшы йөзә зәңгәр күктә (13с)									
6	06.10		1	Көзгө урман һәм йәнлектәр.	Д.Талхина«Дуһ таркөзкаршылай»	Һорауға яуап		Укырға, һөйләргә	

7	20.10		1	Күркәм йыйын.	Р.Низамов «Шыршыбикә»	Йөкмәткелен һөйләү		Укырға, һөйләргә	
8	10.11	.	1	Коштар- безҙең дуҫтар.	Ғ.Ғәлиев “Коштарҙың йыйылышы”	Тасуири укыу Шиғыр ятлау		План б-са һөйләргә	
3- сө бүлек Өҙәптең төбө-ғәҙәт									
9	17.11		1	Ололар кәңәше	Ололаркәңәше, мәктәптәиптәш тәреңменәнара лашыукағизәлә ре			Күзәтеүзәре нде язырға	
10	24.11		1	Тырышканта пкан, ташкаказакка ккан.	Р.Ханнанов“Ты рышканташка казаккаккан”	Телмәр үстереү		План б-са һөйләргә	
11	01.12		1	Изгелек әшлә.	Р.Ханнанов“Ке шегәбазказыма , үзентөшөрһөң”	Йөкмәткелен һөйләү Һорауға яуап		Укырға, һөйләргә	
12	08.12		1	Яуапһызлык бәләһе.	Р.Солтангәрәйе в«Кем алданды»	Һорауға яуап		Укырға, һөйләргә	
13	15.12		1	Кеше хеҙмәте менән күркәм.	А.Ғирфанов “Кайын” “”	Тасуири укыу		Тасуири укырға	
14	22.12		1	Карама беләккә, кара йөрәккә.	Б.Байымов“Лай ыклы бүләк” Н.Игеҙйәнова “Актырнак”	Һорауға яуап		Үз фекренде язырға	

15	29.12		1	Йомғаклау дәресе	Инша . Безҙең бәләкәй дустарыбыз			Күзәтеүзәре нде язырға	
4- се бүлек Тәңкә-тәңкә карзар яуа									
16	12.01		1	Серле кыш.	Н.Нәжми«Кыш » ,Ш.Бабич«Кы шкыюлда»	Йөкмәткәнен һөйләү		Шиғыр ятларға	
17	19.01		1	Безҙеңяктакы шлаусыкошта ртормошо.	Ш.Биккол “Урман ситендә”	Һорауға яуап		Күзәтеүзәре нде язырға	
5- се бүлек Йортон, илем, халкым, киләсәгем									
18	26.01		1	Ватан ул- Туған ил.	Р.Ханнанов Изге аманат	Яңы белем үзләштереү		Шиғыр ятларға	
19	02.02		1	Үз илем – алтын бишек	Ғ.Хөсәйенов. Туған ил кайза нбашлана.	Яңы белем үзләштереү		Үз фәкеренде язырға	
20	09.02		1	Туыпүскәни лем- башкортиле	Ғ.Хөсәйенов. Башкортостан. Мәкәлдәр.	.		Тасуири укырға	
21	16.02		1	Өфө -матур кала	Р.Бикбаев .Башкалабыз- Өфө.	Тарихиматери алдыукуы, һөйләүкүнекм әләрен үстәре ү		Укырға, һөйләргә	
22	02.03		1	Тарих- улүзендеңтам арыңдыбелеү ул.	Т.Шаһманов. Бабсаҡ бей ырыуы.	Хикәйәне аңлап укыу, кысҡартып һөйләү		Укырға, һөйләргә	

						күнекмәһен үстөрөү			
23	16.03		1	Салауат-беззең замандаш.	Б.Рафиков“Сал ауаттыңтыуған көнөнисәү?”	Телмәр үстөрөү		План б-са һөйләргә	
6- сы бүлек Әкиәт укырға яратам									
24	23.03		1		В. Исхаков. Ирәмәлкәйтаузыңбашы.	Әкиәттеңйөкмәткәһенүзләштәреү, укыу темпына рттырыубуйынсамахсусәштәройоштороу		Тасуири укырға	
25	06.04		1		А.Йәгәфәрова. Урал иле.	Йөкмәткәһен һөйләү, кыска ртып һөйләү		Йөкмәткәһен кыска ртып һөйләргә	
26	13.04		1		Урал батыр	Әкиәттеңтәүге икебүлегенукыу, хәл-вакиғаларзыэмә-әзлеклехәтерзәкалдырыу		Укырға, әшдәфтәре.	
27	20.04		1		Алпамыша батыр.	Әкиәттеңйөкмәткәһенүзләштәреү,		Укырға, һөйләргә	

						укуытемпына рттырыубуйы нсамахсусэшт эройоштороу			
28	27.04		1		Бойзай бөртөгө	Үз аллыукып, экиэттеңйөкм экеһенэтөшөн өү		Укырға, эш дәфтәре.	
29	04.05		1		Үгәй кыз Гөлбикә	Үз аллыукып, экиэттеңйөкм экеһенэтөшөн өү, төпфекеренүз ләштереү		План төзөргә	
7- се бүлек Илде иңләп йәмле яз килә									
30	18.05		1	Яз билдәләре	М. Ғәфури . Язетте, Р. Ғәрипов.Язғый ыр.М.Кәрим. Яззыңберкөнөн дә	Язмизгелентас уирлаусышиғ ырзарзыүз- арасағыштыр ыу, үзенсәлектәре насыклау, аңлы, тасуири укуу, һүрәтләүсарал арынтабыу		Күзәтеүзәре нде язырға	
31	25.05		1	Язғы күренештәр	С. Разетдинов. Илде иңләп яз килә.	Һәр айзың үзенсәлекле билдәләрен		Тасуири укырға	

						күрһәтәү, текстағы матур сараларына иғтибар итепкулланы шын иҗбатлау			
32			1	Тәбиғәттең уяныуы	Р.Сәғәзиев. Язкайзанкилде	Хикәйәнең йөкмәткеһен үзләштереү		План б-са һөйләргә	
33			1	Күпселек кайза, көс шунда	Ә. Хәмәтдинова. Тамсы менән Тамсыкай	Әкиәттең йөкмәткеһен үзләштереү, укуу темпын арттырыу буйынса махсус эштәр ойоштороу		План б-са һөйләргә	
34			1	Батырзары бар илемдә	Ғ. Рамазанов.Бөй өк Еңеү	Һәрәйзыңүзен сәлеклебилдәл әренкүрһәтәү, текстағыматур сараларынаиғт ибаритепкулл анышыниҗбат лау		Тасуири укырға Шиғыр ятларға	